

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНТЕГРОВАНІХ ФОРМУВАНЬ ЗА УЧАСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ АКЦІОНЕРНИХ ВІДНОСИН

А. І. Дідур

Ринкове середовище вимагає швидкої адаптації до його умов усіх без винятку виробничих структур, що виробляють сільськогосподарську сировину і готове продовольство, набуття ними підприємницького характеру, знаходження свого місця на агропродовольчому ринку.

Головним суб'єктом ринкової економіки є вільний товаровиробник, тобто особа, яку в психологічному відношенні формують зміни у відносинах власності. Реформування відносин власності посідає цільне місце у всьому комплексі здійснюваних ринкових перетворень в агропромисловому виробництві. Але треба відзначити, що процес формування приватного власника в аграрній сфері не може бути швидкоплинним.

Швидке реформування агропромислового комплексу не принесло очікуваних результатів, тому що попередньо не були сформовані інститути ринкової економіки, нові суспільні відношення, державна програма, не було достатніх капіталовкладень. У наслідок не вдалося стабілізувати економіку, соціальний захист сільського населення знаходиться на дуже низькому рівні, демографічна ситуація погіршується, відсутня необхідна державна підтримка сільських товаровиробників.

Суттєвим недоліком приватизації в агропромисловому комплексі стало відчуження сільськогосподарських товаровиробників від об'єктів переробної промисловості, що проявляють ціновий монополізм і функціонують на принципах акціонерних товариств закритого типу. Виникла розрізненість економічних інтересів, що підживляють матеріальну зацікавленість виробників сировини, тому що рівень цін, які встановлюються переробними підприємствами на сировини не забезпечують отримання необхідного прибутку для ефективного функціонування сільськогосподарського підприємства.

В процесі економічних реформ, що відбуваються в Україні, гостро стоїть питання про поєднання інтересів сільськогосподарських товаровиробників з інтересами не тільки підприємств, що здійсню-

ють переробку сільськогосподарської сировини, а й всіх учасників процесу виробництва, включаючи обслуговування цього процесу. Такого поєднання, зокрема, можна досягти при створенні акціонерних товариств за участю всіх учасників цього технологічного ланцюга. Таке поєднання можливе лише при участі заінтересованих осіб у декількох товариствах, зокрема на базі переробного підприємства, торгівельного закладу тощо. Структура такого акціонерного формування (правильніше кількох акціонерних формувань) багатоступенева, що зумовлює певні складнощі при визначенні конкретним учасником свого місця в ній. Такий варіант для підприємств АПК може мати місце лише в умовах, коли кожний товаровиробник прагне насамперед, відвоювати свою господарську самостійність.

В акціонерній структурі такого типу для забезпечення власних інтересів постачальники сільськогосподарської сировини беруть участь у кількох акціонерних товариствах, діяльність яких пов'язана з подальшим рухом цієї сировини. Відповідно, і переробні, і заготівельні, і інші підприємства можуть брати участь у суміжних формуваннях з цією ж метою. Щодо засновників товариств, то фізичні та юридичні особи виступають їх засновниками у випадках, коли таким не виступає орган приватизації.

Для створення власних підприємств більш практичною формою для поєднання інтересів виробників сировини та продовольчих товарів, торгівлі, сервісного обслуговування є об'єднання власних коштів, що забезпечували б вихід кінцевого продукту і відповідно, дохід (прибуток) від реалізації цього продукту, це обумовить його стабільне, вигідне для сільськогосподарських товаровиробників сервісне обслуговування їх господарської діяльності.

Таке об'єднання доцільно здійснювати переважно через створення підприємствами, окремими товаровиробниками, які виробляють сільськогосподарську сировину, спільних об'єднань (формувань), у тому числі на акціонерній основі. Метою діяльності такого роду акціонерних товариств є формування мережі власних переробних підприємств, холодильних, сушильних потужностей, торгівельних закладів, ремонтно-транспортних підприємств та ін. Такі підприємства мають забезпечувати насамперед інтереси сільськогосподарських товаровиробників, які створили товариство. Самі ж підприємства можуть бути створені шляхом їх викупу (повного або часткового).

Закритим акціонерним товариствам, що переробляють сільськогосподарську сировину, доцільно здійснювати заходи, які спрямовані на забезпечення сільськогосподарським товаровиробникам

можливості придбання контрольного пакунку акцій, що містять:

● вторинну емісію під збільшення статутного капіталу в межах вартості майна з розташуванням їх серед сільськогосподарських підприємств;

● викуп за рахунок місцевих бюджетів необхідної частки акцій і розташування їх серед сільськогосподарських виробників;

● здійснення акціонерними товариствами додаткової емісії акцій в межах сум оподаткування і розрахунок з місцевим бюджетом даними акціями, які потім через фонд майна необхідно розділити між сільськогосподарськими підприємствами.

● погашення підприємствами з промислової переробки сировини частки боргів перед сільськими виробниками акціями;

● оголошення підприємств-боржників, у відповідності з діючим законодавством, банкрутами—передача частки акцій сільськогосподарським підприємствам.

При практичній реалізації наведеної моделі в одній, при чому виключно комерційній структурі, через відносини власності відбувається поєднання сільськогосподарських структур різних галузей, тобто таке товариство можна розглядати як форму міжгалузевої інтеграції. За таким порядком створення акціонерного товариства його учасниками будуть переважно працівники підприємств-суміжників (партнерів), які і визначатимуть порядок діяльності такого товариства. При цьому можна передбачити, що внаслідок об'єднання їх коштів для спільного ведення сільського господарства (в тому числі і об'єднання в акціонерні товариства), проходитиме і процес об'єднання акцій підприємств, тобто по суті, це є процес концентрації капіталу.

Для об'єднання акцій, власниками яких є працівники сільськогосподарських підприємств, можуть створюватись холдингові компанії, засновниками яких є найбільш заінтересовані особи, ними повинні бути сільськогосподарські товаровиробники. Оскільки реалізація такої форми сьогодні тісно пов'язана з реформуванням відносин власності, то її можна вважати однією з найбільш перспективних.

Формування холдингової структури передбачають появу як додаткових можливостей, так і додаткових проблем.

По-перше, виділення дочірніх компаній дозволяє залучити зі сторони кошти для здійснення інвестицій. Якщо такої можливості реально не існує, то доцільність створення дочірньої компанії потребує більш детального обґрунтування.

По-друге, створення дочірньої компанії передбачає зниження ризику для материнської фірми. Дочірні компанії є цілком самостійними, і холдингова компанія відповідає по їх зобов'язаннях, як будь-який акціонер, тільки капіталом, вкладеним в акції дочірньої фірми. Таким чином, холдингова компанія може знизити свої витрати, допустивши, в крайньому разі, банкрутство дочірніх компаній. Зрозуміло, що закон не дозволяє виділяти явно приречені на банкрутство дочірні компанії, але це може бути корисно при здійсненні високо ризикових проектів і операцій. Виділення із складу компанії дочірніх фірм може використовуватись і як засіб стимулювання росту ефективності підрозділів шляхом їх виділення в дочірні фірми і відмови від датування цих фірм з централізованих ресурсів.

По-третє, виділення дочірніх компаній на засадах підрозділів материнської фірми дозволить зменшити навантаження на її систему управління і забезпечити орієнтацію цих компаній на досягнення високих комерційних результатів. Це можливо за рахунок надання дочірнім компаніям високого ступеню оперативного-господарської і комерційної самостійності. Традиційно вважається, що такий ефект досягається в тому випадку, якщо дочірня фірма технологічно не дуже прив'язана до материнської і надає їй послуги, які остання може придбати на ринку за межами своєї фірми. В цілому фінансова, господарська і комерційна самостійність дочірніх компаній повинна забезпечувати більш високу ефективність їх роботи за рахунок використання специфіки ринків, на яких вони передбачають працювати. Це потребує застосування більш складних методів управління і високої різноманітної кваліфікації керуючих. Зокрема, материнська фірма повинна організувати у своєму складі підрозділ для роботи з цінними паперами і активно проводити розроблену політику у відношенні акцій дочірніх фірм.

Важливою є проблема, що виникає при заснуванні дочірніх фірм, це збереження реального контролю за нею з боку материнської компанії. Теоретично це виглядає просто: материнська компанія, маючи в своєму розпорядженні контрольний пакет акцій, може в будь-який момент скликати збори акціонерів і внести відповідні корективи в стратегію діяльності дочірньої або змінити її адміністрацію. Тому в країнах з стійкою і відпрацьованою системою правових відносень, із стійкими традиціями законслухняності до таких суворих мір справа звичайно не доходить. Проблема організації, ефективної взаємодії між головною компанією холдингової структури і дочірніми компаніями потребує для свого вирішення певних зусиль.

Однією з перспективних форм інтеграції за участю сільськогосподарських товаровиробників є створення аграрно-промислово-

фінансової групи (АПФГ) на основі акціонерного товариства відкритого типу. В склад цього об'єднання можуть входити сільськогосподарські та промислові підприємства, банки, наукові, проектні та інші установи. АПФГ створюється шляхом об'єднання сільськогосподарськими, промисловими підприємствами, банками та іншими суб'єктами підприємницької діяльності повністю або частково належного їм майна, фінансових ресурсів, а також передачі права управління виробничою, науковою, фінансовою та комерційною діяльністю.

АПФГ може створюватися для досягнення наступних цілей:

● управління складними спільними проектами, що потребують значних фінансових ресурсів;

● управління спільними фінансами, маркетинговою діяльністю, інформаційними потоками;

● встановлення прямих зв'язків між учасниками та усунення посередницьких ланок, скорочення невиробничих витрат;

● залучення іноземних інвесторів в сільське господарство,

● створення особливого режиму кредитування та оподаткування агровиробничій діяльності шляхом взаємодії банків з виробничою сферою,

● концентрації зовнішніх і внутрішніх інвестицій на тих напрямках розвитку АПК, що забезпечили б найшвидшу віддачу інвестованих коштів та конкурентоспроможність вітчизняної продукції;

● створення загальної ринкової інфраструктури з обслуговування виробничого процесу;

● пошуку нових ринків збуту;

● забезпечення сприятливих умов для перерозподілу фінансових ресурсів між різними галузями АПК;

● створення реальних можливостей для довгострокового кредитування аграрного сектора;

● суттєвого розширення сфери застосування банківських послуг—клірингових, факторингових розрахунків, лізингових операцій.

Досвід роботи існуючих крупних об'єднань показує, що кожне формування буде ефективно функціонувати тільки тоді, коли воно забезпечить вимоги інтеграційних процесів. Вже утвердилися в окремих діючих економічно спроможних формуваннях, напрямки здійснення інтеграційних процесів в галузях АПК і всі вони мають задовільнити наступні вимоги:

● Комплексність—вимагає, щоб створене інтегроване формування базувалось на економічних і соціальних інтересах всіх його учасників. Система управління такого формування не може бути об'єднана з будь-яким одним підприємством як інтегратором.

● Системність—вимагає, щоб кожен учасник інтегрованого формування залишався абсолютно суверенним як суб'єкт господарювання. Тобто, інтегруються види діяльності, передусім—агросервісного та інфраструктурного порядку, а не системи управління членів формування.

Реалізація цих заходів дозволить сільськогосподарським підприємствам ліквідувати монополію переробних підприємств, знизити тенденцію будівництва індивідуальних малопотужних виробництв (міні-заводів з виробництва молочнокислої продукції, ковбасних виробів, хлібобулочної продукції), що по своїм виробничо-технологічним і якісним показникам значно поступаються більш великим добре обладнаним переробним заводам. При цьому, основою організаційно-економічного механізму відносин на всіх рівнях господарської діяльності повинні бути договірні відносини, які слід будувати виходячи з економічної та соціальної доцільності, за взаємною угодою рівноправних сторін, при наявності органів і інститутів сприяючих встановленню контактів між потенційними партнерами, а також вибору найбільш ефективних форм і методів взаємодії. Господарські органи управління повинні вести розробку загальних правил, норм і нормативів, що забезпечували б нормальні умови для функціонування всіх учасників процесу при наявності апарату контролю, арбітражу, правового забезпечення.

УДК 631.164/165:631,582

ЕКОНОМІЧНА ТА ЕНЕРГЕТИЧНА ОЦІНКА КОРМОВИХ СІВОЗМІН

С. О. Ткачук, В. В. Ключан

Актуальність проблеми створення надійної кормової бази для тваринництва не викликає сумніву. Її розв'язання повинно виходити з того, що кормовиробництво відповідає нормам екологічної безпеки та має економічну доцільність, яка в ринкових умовах є основним індикатором виробництва будь-якої продукції. Цим вимогам в цілому відповідають осушені торфові ґрунти—досить добре